

PROTIÚDER TANKOVOU DIVIZÍ KE ZNIČENÍ NEPŘÍTELE V PÁSMU PŘIKRYTÍ

Sovětské vojenské umění pokládá za hlavní druh bojové činnosti útok, protože jen rozhodným útokem dosáhneme úplného rozdrčení nepřítele. V průběhu války, a dokonce již při jejím zahájení, nebude vždy možné nepřetržitě a na všech směrech současně útočit.

Jestliže se nepříteli podaří na některých směrech dosáhnout operačního překvapení a dočasně převzít iniciativu, může přinutit část sil nebo i hlavní síly některé z prvosledových armád (nebo dokonce frontu) k přechodu do obrany. Ke zničení úderných uskupení nepřítele, které pronikly na naše území, a k vytvoření podmínek pro přechod do útoku bude nutné pečlivě připravit a všestranně zabezpečit protiúder divizemi druhého sledu armády, někdy i za účasti vševojskových svazků ze vševojskové zálohy či druhého sledu frontu.

Za jakých podmínek se může nepříteli podařit dočasně převzít iniciativu? Podle současných vojenskostrategických koncepcí USA a NSR mohou ozbrojené síly NATO i na evropském válčišti zahájit a vést omezenou válku s použitím jen klasických prostředků ničení buď po předcházejícím období příprav (v trvání několika týdnů i měsíců), nebo bez těchto příprav — nenadálým napadením. Vedle toho se však nevylučuje ani možnost všeobecné jaderné války, která by mohla vzniknout eskalací z omezené války, nebo přímo jejím záměrným rozpoutáním.

Zámysl použití ozbrojených sil NATO můžeme v omezené válce formulovat obecně takto:

- překvapivými hromadnými údery letectva na základny frontového letectva, objekty systému PVOS, velitelská stanoviště, řídicí a komunikační střediska a na vševojskové svazky vybojovat nadvládu ve vzduchu, dezorganizovat řízení státu, velení a činnost vojsk, ztížit nebo znemožnit mobilizaci, změnit poměr sil v pozemním vojsku a izolovat prostor vedení pozemních operací;
- tím vytvořit podmínky k přechodu pozemních sil do útoku, k přenesení boje na naše území, k rozbití hlavního uskupení našich vojsk a po zasazení operačních záloh rozvíjet útok do hloubky našeho území.

V rámci přijatých opatření k omezené válce budou zpravidla ozbrojené síly NATO uváděny postupně do plné bojové pohotovosti. Mohou zaujmout výchozí prostory pro útok, jejichž vzdálenost od čáry zasazení (státní hranice) není pevně stanovena. Podle zkušeností ze cvičení může být 30—70 km. Zaujetí výchozího prostoru pro útok zabezpečují krycí síly na státní hranici nebo v její blízkosti.

Z výchozích prostorů zahajuje nepřítel přibližování k čarám zasazení tak, aby jeho svazky přešly do útoku současně. Přesuny mají být uskutečněny skrytě a v nejkratší možné době, aby protivník byl předstižen v rozvinování. Při cvičeních západoněmecké armády byla dosahována průměrná pochodová rychlost 40 km/h. Během přibližování předpokládá nepřítel vést dělostřeleckou a leteckou přípravu. Dělostřeleckou přípravu nejčastěji plánuje v trvání do 30 minut. Účastní se jí většina dělostřelectva armádního sboru včetně části dělostřelectva druhosledových divizí. Při zahájení může použít i chemického střeliva.

Chce-li nepřítel zvýšit pravděpodobnost dosažení překvapení, nemusí zahájení útočných operací předcházet období zostřeného napětí. Nepřítel uvede vojska do bojové pohotovosti bez předchozího doplnění a mobilizace. Doplnění proběhne nejdříve ve výchozích prostorech k útoku, většinou však až v průběhu operace. Přeskupování sil bude značně omezeno. To bude mít vliv na vytvoření operačního uskupení. Vševojskové svazky předurčené do prvního operačního sledu budou zpravidla zasazovány postupně, v průběhu útoku. V této situaci budou krycí síly v zabezpečovacím pásmu zpravidla málo početné.

K pohraničnímu střetnému sražení čelních sledů dojde pak zpravidla postupně, v závislosti na vzdálenostech mírových posádek od státní hranice. V našem zájmovém prostoru mohou předsunuté odřady nepřítele dosáhnout státní hranice v průměru za 1—2 hodiny, hlavní síly divizí za 2—12 hodin. Bude-li agresi předcházet alespoň krátké přípravné období, může se potřebný čas pro zasazení hlavních sil zkrátit na 2—4 hodiny po zahájení boje krycími silami.

Charakteristickým rysem střetného sražení v tomto případě bude samostatný boj útvarů a svazků na jednotlivých směrech. Vyžaduje se co nejširší rozptýlení sil a prostředků a zvyšuje se význam ochrany boků a křídel. Boj se vyznačuje vysokou manévrovostí a náhlými změnami situace. Zvyšují se požadavky na spolehlivost systému velení a spojení.

Střetné sražení zahájí nepřítel zpravidla vyčleněnými krycími silami a předsunutými odřady divizí prvního sledu. Jejich cílem bude přinutit naše hlavní síly k předčasnému rozvinování v nevýhodných prostorech. Americký polní řád uvádí, že když se podaří realizovat tento záměr a protivník přejde v pohraničním střetném sražení do obrany, jsou tak vytvořeny příznivé podmínky pro další rozvíjení útočné operace hlavními silami, které pak zpravidla prolamují spěšně zaujatá a částečně vybudovaná obranná postavení z chodu. Přitom se první sledy nezavazují do zdoluhavých bojů s jednotlivými ohnisky odporu. Ta jsou izolována a obcházena.

K rozvinutí úspěchu se vytváří zvláštní uskupení, která mají za úkol zmocnit se důležitých objektů v hloubce, rozdělit sestavu protivníka, přerušit spojení, narušit velení, bránit přísunu záloh a přehrazovat ústupové cesty. Důležitou roli přitom budou mít nepřátelské diverzní průzkumné skupiny a jeho taktické a operační výsadky, aeromobilní útvary a svazky a vojskové letectvo.

Při realizaci agresivních zámyslů ve válce, zahájené jen konvenčními prostředky, hraje podle názorů západních vojenských teoretiků významnou roli použití letectva. Vojenské letectvo a systém PVO může ovlivnit zásadním způsobem průběh války a je považováno za rozhodující prostředek k vybojování vzdušné nadvlády. Taktické letectvo spolu s vrtulníky je považováno za hlavní prostředek palebné podpory pozemního vojska. Hromadného úderu na vojska našich svazů a objekty na teritoriu se mohou zúčastnit stovky letounů taktického letectva. Hlavní úsilí tohoto letectva může být zaměřeno do hloubky 200—300 km od státní hranice. Bojová činnost taktického letectva bude v každém případě probíhat v podmínkách intenzivní „radioelektronické války“.

Za těchto předpokladů se rozvine během prvního dne na hlavních operačních směrech urputné pohraniční střetné sražení, kdy obě strany budou usilovat o vybojování vzdušné nadvlády, o získání a udržení iniciativy. Takový způsob zahájení a vedení bojové činnosti obou stran může vysvětlit účastí velkého množství letectva, které bude zdržovat vyvádění a zasazování zejména prvosledových vševojskových svazků a útvarů na jednotlivé směry, způsobovat jim značné ztráty, narušovat velení vojskům, ničit letectvo na letištích i ve vzduchu, mařit mobilizaci vojsk a izolovat hlavní prostory bojové činnosti pozemního vojska. Zasazovaným vševojskovým svazkům může nepřátelské letectvo způsobit značné ztráty.

Na vytváření úderných uskupení vlastních vojsk budou mít vliv různé faktory, jako např. stupeň jejich bojeschopnosti, vzdálenost jejich posádek od státní hranice apod. V podmínkách nenadálého napadení budou vlastní vojska uváděna do plné bojové pohotovosti zpravidla současně, na stanovený signál. Část vojsk začne plnit bojové úkoly okamžitě po obdržení signálu. Budou to zejména hotovostní síly a prostředky PVOS, PVO vojsk a část frontového letectva, určeného k odrážení úderu letectva nepřítele. Část sil a prostředků PVO bude plnit úkoly PVO na osách přesunu vojsk při zaujímání výchozích prostorů pro útok a při přesunu svazků na čáry zasazení.

Svazky a útvary raketového vojska se připraví k vedení úderů z těch míst, kde v danou dobu budou.

Vyčleněné síly a prostředky přikrytí se rychle přesunou ke státní hranici (jestli se to nepodařilo dříve) a zaujmou obranu na směrech útoku nepřítele. Hlavní síly prvosledových divizí pod ochranou předsunutých odřadů zaujmají přímo z posádek výchozí prostory pro útok nebo vcházejí do sražení přímo za přesunu, z chodu, z plánovaných i neplánovaných čar zasazení. Je žádoucí, aby vševojskové svazky určené k činnosti v úderných uskupeních přešly do útoku současně.

Divize druhého sledu a zálohy armády (frontu) vycházejí do určených prostorů rozmístění v operační sestavě hned za prvním sledem. Při tom mohou jít nejdříve do prostorů soustředění po bojovém poplachu. Při přesunu musí být tato vojska schopna plnit i nepředvídané úkoly, včetně záměny svazků prvního sledu.

Velmi složité podmínky pro přechod vojsk do útoku se mohou vytvořit při nenadálém napadení nepřítele s použitím jaderných zbraní.

Podařilo-li se nepříteli dosáhnout operačního překvapení a nepřejdou-li naše svazky úderného uskupení v důsledku ztrát a zdržení do útoku, nebo nedosáhnou-li úspěchu ve střetném sražení (Oper-1-1, čl. 266), může nepřítel v pásmu některé z prvosledových armád nebo na jejich styku dočasně získat iniciativu.

Nebudou-li mít armády k rychlému zasazení ani svazky druhého sledu (vševojskové zálohy), bude pak výhodnější přejít částí sil dočasně do obrany. Jejím cílem bude (Oper-1-1, čl. 265) odrazit útok nepřítele, vyčerpat jeho síly, způsobit mu velké ztráty, zmařit jeho útok a získat čas k vytvoření úderných, popř. protiúderných uskupení. Jejich zasazením si vytvoří podmínky ke zničení úderného uskupení nepřítele a k přechodu do útoku.

V takovém případě zahajují obranné boje nejdříve útvary a svazky vyčleněné do pásma přikrytí. V pásmu přikrytí nebo ve výchozím prostoru pro útok mohou v důsledku velkých ztrát a zdržení přejít do obrany i prvosledové divize.

Během prvního až druhého dne války se může vytvořit v pohraničním pásmu taková situace, že vojska přikrytí a část svazků prvního sledu se bude bránit ještě v pásmu přikrytí a část sil těchto svazků se bude bránit v původních výchozích prostorech pro útok nebo dokonce v jejich hloubce. Svazky druhého sledu vševojskové armády (vševojskové zálohy frontu) mohou být v určených prostorech rozmístěny nebo na přesunu v různé vzdálenosti od těchto prostorů.

Od zahájení nepřátelské agrese může do pásma přikrytí (v pásmu armády) proniknout nepřátelské uskupení v síle několika (3—4) svazků a vyjít do hloubky i několika desítek (20—30—40) kilometrů.

Pak v závislosti na konkrétních podmínkách a zejména na situaci druhého sledu vševojskové armády, se bude velitel armády rozhodovat k protiúderu. Podle síly a složení nepřátelského uskupení, vzdušné situace, možnosti rychlého vytvoření protiúderného uskupení a možností všestranného zabezpečení jeho překvapivého zasazení, stanoví velitel armády (frontu) cíle protiúderu. Základním cílem protiúderu druhého sledu armády by mělo být zničení uskupení, které se vklínilo do pásma přikrytí, obnovit původní stav na státních hranicích a v příznivých podmínkách se pak zmocnit důležitých přechodů přes státní hranici. Úkoly protiúderu bude plnit druhý sled armády zpravidla v součinnosti se svazky prvního sledu armády. Jeho splněním může vytvořit podmínky pro přechod do útoku, k přenesení bojové činnosti na území nepřítele, k plnění upřesněného plánu útočné operace. Přechod do útoku bude zpravidla možný jen po zasazení dalších svěřích svazků ze vševojskové zálohy velitele frontu. Jejich zasazení budeme spolehlivě chránit ze vzduchu.

Vytváření podmínek pro přechod do útoku chápeme jako proces, v jehož průběhu musí velitelé všech stupňů umět dovedně využít silných stránek dočasně nám vnucené obrany. Rozhodující je zde důkladná příprava, všestranné zabezpečení a organizace smělého, rozhodného a překvapivého protiúderu. Protiúder je také výrazem úpornosti a aktivity obrany. Jeho cílem je (Oper-1-1, čl. 271) „zničit vklínivšího se nepřítele a vytvořit výhodné podmínky pro postupný přechod vlastních vojsk do útoku“.

Při bojové činnosti jen klasickými zbraněmi, protiúder zahajují hromadné údery letectva a palby dělostřelectva. Jejich výsledků musí rychle využít zasazované tankové a motostřelecké svazky, za aktivní účasti prvosledových svazků, které mají rozhodující podíl na ničení vklínivšího se úderného uskupení nepřítele. Objekty úderů letectva budou ZHN, letiště, hlavní uskupení nepřátelských vojsk a zejména jeho tankové zálohy. Palby dělostřelectva soustředíme na nejsilnější části nepřátelského uskupení v dotyku, jeho dělostřelectvo a místa velení. Protiúder svazků a záloh přiváděných z různých směrů musí následovat těsně po palebných úderech na nepřítele. Vojska se budou

rozvíjet do protiúderu zpravidla z chodu. Přitom je výhodné, aby svazky protiúderného uskupení zahajovaly protiúder současně.

Velmi důležité je správně určit dobu zahájení protiúderu. Přitom bereme v úvahu vzniklou situaci, možnost její změny do zahájení protiúderu, vzdálenost prostorů rozmístění vševojskových svazků od čar rozvinutí a další faktory. Protiúder zahájený příliš brzy může vést k zavázání vojsk do vleklých bojů často na podružném směru. Opožděné zahájení protiúderu může zase skončit neúspěchem. Nejvhodnější termín k zahájení protiúderu je, když útok nepřítele je zpomalován nebo zastaven, jeho vojska se nestačila přeskupit, upevnit se na dosažených čarách a přisunout zálohy.

Důležitým předpokladem úspěšného protiúderu je i požadavek vytvoření silného počátečního uskupení, které na směru protiúderu dosáhne potřebné převahy nad nepřítelem. Toho dosáhneme centralizovaným použitím dělostřelectva, stanovením užších pásem divizí protiúderného uskupení, jednosledovým uspořádáním jejich bojových sestav a sladěnou účastí všech prvků operační sestavy armády, zvláště záloh, při zabezpečení protiúderu. Velký význam má i rychlé a překvapivé zasazení vojsk a jejich rozhodná a dobře organizovaná bojová činnost. To často umožní zničit i silnější uskupení nepřítele.

Protiúder v pásmu příkrytí bude mít některé zvláštnosti proti protiúderu vedenému v obranné operaci armády.

Tak např. při nenadálém napadení nepřítele může dojít k situaci, že svazky druhého sledu armády (VŠZ frontu) se budou formovat i ve značné vzdálenosti od státní hranice. Čas k jejich zmobilizování a k přesunu do určených prostorů ovlivní volbu čar zasazení, směrů a doby zahájení protiúderu. Totéž platí i pro některé svazky a útvary druhů vojsk a speciálních vojsk, z kterých vydělujeme posilové prostředky vševojskovým svazkům, nebo se podílejí na zabezpečení jejich přesunu a zasazení do protiúderu, včetně jejich materiálně technického a zdravotnického zabezpečení.

Budeme brát v úvahu i to, že vojska mohou zaujímat operační sestavu ve výchozím prostoru pro útok, který musí umožňovat i odražení útoku silného nepřátelského uskupení, avšak předem určené prostory nemusí odpovídat novým podmínkám situace.

Tyto zvláštnosti a podmínky musí velitelé a štáby plně respektovat. Jen na základě přesné znalosti situace na frontě a situace druhých sledů a záloh přiváděných z hloubky vlastního území můžeme určit potřebné množství sil a prostředků k protiúderu, včas a v příhodném prostoru zformovat protiúderné uskupení a zasadit nepřítele zdrcující úder.

Základním a trvale platným požadavkem úspěšného zahájení bojové činnosti při odražení agrese nepřítele a při vytváření podmínek k přechodu vojsk do útoku je především vysoká bojová pohotovost vojsk, zejména raketového vojska, letectva, vojska PVO a tankových divizí.

Oprávněnost přesného splnění všech uvedených zásad, pravidel a požadavků vyplývá z historického příkladu. Jde o protiúder svazky 8. A — Severozápadního frontu Sovětské armády v prvních dnech Velké vlastenecké války.

Příkrytí státní hranice SSSR v Pobaltí bylo před začátkem války svěřeno vojskům Zvláštního pobaltského vojenského okruhu, který byl 22. 6. 1941 přejmenován na Severozápadní front. Měl 8., 11. a 27. A a další samostatné svazky a útvary. Vojska frontu byla učleněna do dvou sledů; v prvním sledu byla 8. a 11. A, ve druhém 27. A a 5. výsadečový sbor. V sestavě 8. A byl 10. a

11. střelecký sbor a 12. mechanizovaný sbor, 9. ptb, 25. žp a dva opevněné prostory.

Na severozápadním směru rozvinulo německé fašistické velení skupinu armád „SEVER“ se 16. a 18. polní armádou a 4. tankovou skupinou (celkem 29 divizí, z toho 3 tankové a motorizované divize) s úkolem rozbít sovětská vojska v Pobaltí a ovládnout Leningrad a Kronštadt). Proti 18. A a 4. tankové skupině byla rozmístěna vojska sovětské 8. a 16. A a část sil 11. A.

Úkolem 8. A bylo spolehlivě střežit státní hranici v pásmu širokém 160 km. V případě proniknutí nepřítele na území Litevské SSR rozbít jeho vojska v pohraničním střetném sražení a zabránit jim v dalším postupu. Pásmo přikrytí státní hranice zahrnovalo předpolí, hlavní pásmo obrany a týlovou (armádní) čáru. Jeho ženíjný vybudování nebylo k 22. 6. 1941 zdaleka dokončeno.

Vyvádění svazků 8. A do stanovených pásem bylo zahájeno na rozkaz velitele okruhu. V prvním sledu 8. A byl 10. a 11. střelecký sbor. 10. střelecký sbor zaujímal obranu v šířce 120 km s 10. a 90. sd v prvním sledu. 11. střelecký sbor se rozvínoval v pásmu širokém 40 km se 125. a 48. sd v prvním sledu. 48. sd však do rána 22. 6. nestihla zaujmout obranu. V jejím pásmu byly jen tři střelecké prapory, které budovaly obranná zařízení.

12. mechanizovaný sbor (23., 28. td a 202. mod) jako druhý sled 8. A se soustředil po divizích v prostoru 70–120 km od státní hranice. Vzdálenost mezi divizemi byla 60–65 km.

28. td, 202. mod a 9. ptb byly rozmístěny v hloubce pásma 11. střeleckého sboru na směru hlavního úderu nepřítele. 23. td byla v hloubce pásma 10. ss. V pásmu 8. A měl nepřítel ráno 22. 6. ve všech ukazatelích trojnásobnou převahu.

Za úsvitu 22. 6. nenadále vtrhla německá fašistická vojska na území SSSR. Po úderech nepřátelského letectva a dělostřelectva přešla do útoku pěchota a tanky. Na státní hranici se od prvních minut rozpoutaly urputné boje. O každý metr sovětské země musel nepřítel bojovat s velkými ztrátami.

18. německé armádě, která útočila proti 10. ss, se podařilo do konce dne dosáhnout jen nepatrného úspěchu. 4. tanková skupina, která měla značnou převahu, srazila z předního okraje tři střelecké prapory 48. sd, udeřila na odkrytý levý bok 125. sd a přinutila ji k odchodu. Do večera pronikly čelní útvary nepřítele hlavním pásmem obrany 11. ss do hloubky 15–20 km. Na styku 8. a 11. A vytvořil nepřítel silný tankový klín, vzniklo nebezpečí proniknutí do hlubokého týlu. Proto se Vojenská rada frontu rozhodla protiúderem z rána 23. 6. rozbít 4. tankovou skupinu nepřítele, proniknout ke státní hranici a obnovit původní obranu. Protiúderu se měly zúčastnit celkem tři tankové, dvě motorizované a jedna střelecká divize.

Proti osmi divizím úderného uskupení nepřítele bylo protiúderné uskupení ze šesti divizí. Na směru protiúderu byl poměr sil: v osobách 2,2 : 1 a v dělech a minometech 1,8 : 1 (ve prospěch nepřítele), v tancích 1,5 : 1 (ve prospěch sovětských vojsk).

Protiúdernému uskupení velel velitel 8. A genmjr. Sobennikov. Podle jeho rozhodnutí měl 12. ms k 03.00 h 23. 6. zaujmout výchozí postavení k protiúderu v prostoru Varňaj a v 04.00 h zahájit úder do levého boku úderného uskupení nepřítele na směru Tauraga.

Velitel 3. ms genmjr. T. V. Kurkin měl do 03.00 h 23. 6. soustředit 2. td a 84. msd v prostoru Rasejňaj a v 04.00 h zahájit vstříčný úder do pravého

boku 4. tankové skupiny nepřítel, rovněž ve směru na Taurage. Hloubka úkolu dne obou mechanizovaných sborů byla okolo 55 km.

V době, kdy velitelé svazků obdrželi bojové úkoly, byly tankové divize 12. ms vzdálené na 40—60 km od čar zasazení, kromě 23. td, která byla vzdálená kolem 120 km. Mohla se zúčastnit protiúderu ke konci 23. 6.

Pomalu se přesunovala i 28. td. Za přesunu byla neustále bombardována, utrpěla značné ztráty a výchozí postavení zaujala teprve k 10.00 h 23. 6. Její tanky však spotřebovaly všechny PHM. K doplnění bylo třeba přisunout PHM z divizních skladů z mírové posádky vzdálené 190 km. Kolona cisteren vyslaná do skladů byla nepřetržitě napadána nepřátelským letectvem, takže PHM mohly být přivezeny až v 15.00 h 23. 6.

Ani divizím 3. ms (11. A) se nepodařilo včas dosáhnout stanoveného prostoru. Během jejich přesunu nepřítel přinutil k ústupu 48. sd a zmocnil se jejich předpokládané čáry zasazení. Divize 3. ms dosáhly nové čáry k 12.00 h 23. 6. a z chodu zahájily protiúder. K němu se připojila i 48. sd. Za tři hodiny byla zasazena i 28. td (12 ms), zatímco 202. mod a 9. ptb (tohoto sboru) odrážely nepřítel palbou z místa.

Přestože se nepodařilo dosáhnout překvapivého a současného zasazení všech sil do protiúderu, byl útok nepřítel k večeru 23. 6. zastaven, byly mu způsobené značné ztráty a byl přinucen přeskupit síly a prostředky. Za úsvitu 24. 6. pokračovaly opět tuhé boje. Protiúder přerostl v urputné střetné sražení. Na obou stranách se ho zúčastnilo přes 1000 tanků, kolem 2700 děl a minometů, více než 175 000 osob a značný počet letectva.

Večer 24. 6. se ukázalo, že dosavadními silami není možné rozbit 4. tankovou skupinu nepřítel. Plánovaných cílů protiúderu nebylo dosaženo. Přesto se ale svazkům protiúderného uskupení podařilo dočasně zastavit postup nepřítel a umožnit hlavním silám 8. A pokračovat ve vedení aktivní a vysoce manévrové obrany na přístupech k Leningradu. [Údaje vzaty z „Vojenno-istoričeskij žurnal“, čís. 7/1974.]

Tento příklad protiúderu při odrážení agrese je v mnoha směrech poučný a některých zkušeností můžeme využít i v soudobých podmínkách.

(Pokračování v příštím čísle)